Београд,

Март 2005

АЛЕКСАНДАР НОВАКОВИЋ

ПОВРАТАК

(драма)

ЛИЦА:

МАКСИМ СТАНИВУКОВИЋ, 35 година,доктор историје, пацифиста

САРА ЗОНЕНДИЈК, 30 година, Максимова жена, екс-левичарка, кројачица

ВУКАН СТАНИВУКОВИЋ, 45 година, Максимов старији брат, велики газда дућана са колонијалном робом и интендантски ђенерал
СРЕЋКО МИЋОВИЋ;ране двадесете, Златиборац, десетар српске војске, човек од хиљаду заната
ИВЕ МАТУЛИЋ, ране двадесете, фелдвебел КуК монархије, Корчуланин,рибар

ВРЕМЕ И МЕСТО:

1914. година, Мастрихт-Холандија и Сувобор-Србија

Сцена прва

(Гостинска соба, уједно и кухиња. У дубини простора, с леве и десне стране сцене,врата. Улазна врата су с леве стране, ка просценијуму. Соба одговара скромној грађанској с почетка 20. века, у Западној Европи. За шивећом машином у средини просторије, поред комоде на којој је неколико хаљина, седи САРА ЗОНЕНДИЈК, лепа, у скромној али, на њој складној хаљини, уморна је. Помало

запуштена коса, неочешљана, јој пада преко лица док шије на “сингерици”.Долази МАКСИМ СТАНИВУКОВИЋ, висок, тамнокос, носи више раскупусаних фасцикли под руком. Обучен складно али помало излизано. Држање му је, упркос томе, помало племићко)

МАКСИМ: Саро, и даље радиш?

(Сара се нагло прене, промени,устаје од машине. Љубе се. Максиму испадну папири на под. Смеју се)

МАКСИМ: То ми се увек дешава кад те љубим.

САРА: А кад љубиш друге , Максиме?

МАКСИМ(кроз смех): И то ме то питаш после седам година брака? Чудно!

САРА: Не, после седам година брака је то сасвим природно.

(Максим се извађује на комоду)

САРА: Не на хаљине!

МАКСИМ: Да, на хаљине!

(Привуче Сару себи на комоду. Милује је)

МАКСИМ: Једина особа с којом те вара твој драги муж је господин Фан Фелт за којег тренутно преводи још један италијански спис из седамнаестог века!

САРА: Па, с обзиром да си више с њим на Универзитету него овде…

МАКСИМ: Волео бих да буде другачије, веруј ми!

САРА:Знам.

МАКСИМ: И знаш да је ово једини начин да како-тако опстанемо.

САРА: Да,.знам. А знам и да Фан Фелт не размишља о томе да те постави за асистента.

МАКСИМ: Ти знаш да је то немогуће због моје репутације.

САРА: Твоја репутација је потврђена кад си докторирао на хајделбершкој катедри за историју!

МАКСИМ: И уништена због веза са “деструктивним елементима”.Прво социјалдемократама а после пацифистима.

САРА: И због тога што си странац из јако опасне земље, господине Станивуковићу! Револуционар, потенцијални анархиста!

МАКСИМ: Или барем члан “Црне руке” или “Младе Босне”!

САРА:Не ласкај себи! Ниси толико млад, мој крвожедни Србине!

(Сара се, тобоже претећи, нагне над Максимом и почне да га љуби)

МАКСИМ: А ти си моја уклета Холанђанка!

(Сара стане)

МАКСИМ: Извини.

(Сара устаје, поправља сукњу)

САРА: Ништа.

(Пауза)

САРА: Ах, да! Стигао ти је телеграм. Из Србије.

(Извлачи писмо из џепа. Максим узима збуњено и цепа га)

МАКСИМ: За мене? Мора бити да је нека грешка!

(Максим чита у неверици)

САРА: Максиме, шта је?

МАКСИМ: "Поштовани господине Станивуковићу, имам жалосну дужност да вам саопштим да је ваш отац, Средоје Станивуковић, преминуо јуче, 27. јуна. Моје искрено саучешће. С обзиром да је данас, 28. јуна извршен атентат на аустроугарског надвојводу у Сарајеву, и да рат може избити сваког тренутка, обавештавам Вас, ван уобичајене процедуре везане за отварање тестамента, да вам је отац оставио тачно половину свог поседа, тачније осам дућана са колонијалном робом, док је другу половину добио ваш брат Вукан. Молио бих Вас стога да из Мастрихта дођете што хитније у Београд и подигнете новац пре него што избије рат. С поштовањем Ваш,

Мирко Стојковић, адвокат пок. Средоја Станивуковића,

У Београду, 28. Јуна 1914. Године"

САРА: Жао ми је!

(Максим клоне на комоду. Држи телеграм у руци током целог наредног дијалога)

САРА: И, шта ћеш сад?

МАКСИМ: Ништа.

САРА: Како ништа?

МАКСИМ: Баш тако. Ништа.

САРА: Максиме, твој отац је умро, знам да ти је тешко….

МАКСИМ: Не толико. Знам да звучи сурово. Једноставно, сад, тренутно, не осећам баш ништа.

САРА: Како можеш то да кажеш? Он је твој отац!

МАКСИМ: Саро, то је тешко објаснити. Једноставно, у шоку сам.

САРА: Разумем те. Идеш?

МАКСИМ: Нећу ићи.

САРА: Максиме, твој отац је био један од најбогатијих људи у Србији. Наследићеш милионе!Зар ћеш пустити да данас- сутра Аустријанци разграбе твој новац?

МАКСИМ: Мени тај новац не треба! Знам како је стечен!Прљав је, од прве до последње паре!

САРА: А ја?

МАКСИМ: Молим?

САРА: Да ли си мене питао да ли ми треба новац? Да ли си мене питао да ли могу да шнајдеришем из дана у дан?

МАКСИМ: Није ни мени лако дда радим за ограничене и неспособне.

САРА: Ти барем, као полиглота, радиш посао који је приближан твом занимању а ја? Ослепећу над овом машином!

МАКСИМ: И ја над Фан Фелтовим папирима!

САРА: Па, хоћеш ли нешто променити по том питању?

МАКСИМ: Твоја холандска практичност!

САРА: Твоја словенска расипност!

МАКСИМ: То није расипност, то је принцип!

САРА: Принцип по којем одбијаш милионе динара је за мене расипност!

МАКСИМ: Некад си веровала у тај принцип.

САРА: Веровала сам, док сам била госпођица Зонендијк и делила левичарске летке а онда сам осиромашила и постала материјалиста!

МАКСИМ: А онда сам се појавио ја и упропастио твој живот! То желиш да кажеш??

САРА: Знаш да није тако! Упропастила сам живот како тата-Јан каже кад сам почела да читам Шоа јер: “Ко чита Шоа постаје “фабијанац” а ко је фабијанац постаје с временом комуниста или, још горе, анархиста”.

МАКСИМ: То је лоша теорија. Фабијанци остају фабијанци јер су у Енглеској и левичари конзервативни.

(Сара се првије уз њега)

САРА: Мени треба новац, то је истина, али само због једне ствари.

МАКСИМ: Схватам.

САРА: Схваташ ли?

МАКСИМ: Желиш бољи стан? Намештај?

(Сара хладно устаје, седа за шивећу машину и укуцава бод у маниру телеграфа, тј.Морзеове азбуке)

САРА: Зато..такатакатак….што…..такатакатак….желим….такатакатак…дете!

(Максим устаје, прилази јој, и спушта шаку на њену док шије. Клекине кпоред ње и пољуби је у руку)

МАКСИМ: Извини.

(Сара се сломи, труди се да суздржи сузе)

САРА: Максиме, не тражим много од тебе, само иди, узми тај новац. За нас задржи само онолико колико је довољно да уверимо људе из сиротишта да смо имућни. Сав остали новац раздели, поклони сиротишту или твојим пацифистима! Дај га Војсци спаса или Карнеџију, нијее ме брига!

МАКСИМ: Ја бих волео Сара, али то није тако једноставно.

САРА: Шта није једноставно? Једноставно је да дугујемо целом Мастрихту, да нас зову…

МАКСИМ: Нећу да чујем како нас зову!Не поново!

САРА: “Курва Зонендијк и Њен Балкански Дивљак”!

МАКСИМ: Да није мало незграпно?

САРА: Максиме, мене проглашавају за курву а ти се смејеш!

МАКСИМ: Извини.

САРА: Извини није довољно. Да је барем истинито увредила бих се.

МАКСИМ: Разумем те.

САРА: Разумеш ли? Хиљаде девојака су радиле то исто.

МАКСИМ: Знам то.

САРА: А само су мене открили.Одвели су ме код доктора. Прегледали су ме у ординацији. Осећала сам се као заморче пред вивисекцију.

МАКСИМ: Не мораш даље!

САРА: Морам. Мој отац је могао да отрпи једну срамоту његове јединице….

МАКСИМ: То није срамота.

САРА:…али ону другу коју је саопштио доктор никад није опростио!

МАКСИМ:Сара, да ти објасним…

САРА: Да девојка води љубав пре брака је само по себи велики грех али, да побаци дете и остане уклета….Уклета Холанђанка! Јалова Холанђанка!

МАКСИМ: Саро, ја желим да ти кажем…

САРА: Теби је лако да то кажеш. Ти ниси био несуђени отац него Руџер, момак којег сам упознала пре тебе! И зашто си ме узео? Из сажаљења? Да покажеш како си прави либертинац? Или интереса? Живели слободна љубав и холандски пасош!

(Максим је зграби и привуче себи)

МАКСИМ: Знаш да није тако. Кад си делила летке на улици, сећаш ли се? Свима си давала онако, хладно, са дистанце, избегавајући њихов поглед а кад сам ја наишао спустила си ми летак у длан и осетио сам твоју шаку на мојој, секунд дуже него што је требало.

САРА: И осећао си се као онда кад си као мали пао у коприве.Тако си ми рекао.

МАКСИМ: Да, тако сам се осећао.Као да сам, потпуно го, пао у коприве.

(Почну страсно да се љубе и свлаче. Сара се потпуно препушта)

САРА: Максиме, иди до ђавола Максиме.

МАКСИМ: Мислиш у Србију?

САРА:М Обећај ми.

МАКСИМ: Не могу.

(Сара се уморно извали на под.)

САРА: Зашто?

МАКСИМ: Саро, не желим више да се вратим у Србију.Никад више.

САРА: Зашто си се онда претплатио на српске новине? Мислиш да не приметим како се тргнеш сваки пут кад неко у твом друштву спомене Србију?

МАКСИМ: Сетим се непријатних ствари које ме везују за њу. Блата, беде, примитивизма.Оживе сулуди национални песници, паланачке митоманије, слике драмских писаца који јашу коње пред народом као да су сам кнез Лазар и позивају на рат са Аустријом.

САРА: Максиме, друге можеш лагати али не и мене. Тамо је твој народ. Колико год да се не слажу с тобом воле те више него овде.

МАКСИМ: Мени не треба да ме неко воли из овог или оног народа. Потребан ми је мир а тога у Србији нема нити ће икад бити! После устанака и сулудих, крвавих пучева моји земљаци су ратовали два пута за годину дана а изгледа да ће ратовати и трећи пут! Због чега?

САРА: Свуда има ратова. Било их је чак и у Холандији.

МАКСИМ: Да, али оно што мене одбија у Србији није то ни њен народ који што више критикујем више волим, ни њена ратничка традиција због које сам бежао и из Немачке већ осећај да глас мира и разума нико никад, ни под каквим околностима, ни за живу главу неће саслушати. А ту је и мој брат…

САРА: Који је аутентични наследник твог оца?

МАКСИМ: Средоје је био затворен, конзервативан човек, тврд и прек, није се прилагођавао новим начинима трговине а за мог брата се већ сад чује надалеко. Тргује са Енглеском, Француском, Италијом, Белгијом. Чак и са Холадијом!

САРА: Завидиш му?

МАКСИМ: На згртању пара трговином? Ни најмање.

САРА:Пребацујеш му?

МАКСИМ: Мој брат је човек овог времена, шта год то значило.

САРА: Нисте у некој завади?

МАКСИМ: Нисмо у завади, само се нисмо видели годинама.

САРА: Свеједно. Иди, узми што је твоје и врати ми се брзо назад.

МАКСИМ: Рекао сам ти…

САРА: Принцип!Заборави на принципе! Сам си их кршио хиљаду пута!

МАКСИМ: Кад?

САРА: Кад си од социјалдемократе постао пацифиста.

МАКСИМ: Нисам ја ништа издао. Мене је време направило таквим.

САРА: Не правдај се!

МАКСИМ: У Немачкој, на демонстрацијама, жестина којом су се полицајци бацали на демонстранте и демонстранти на њих, изобличена лица, смрт и страх! Мислио сам да ми се то само учинило, да ће бити другачије а онда сам, на позив једног колеге са студија, дошао 1905. године код њега у Русију и видео их све на делу: царисте, комунисте, социјалдемократе, огрезле у крви до колена! Схваташ ли, морао сам да постанем пацифиста!

САРА: Могу да схватим али ти то није оправдање да не одеш у Србију и подигнеш новац. Зарад детета!

МАКСИМ: И да га одгајам прљавим новцем?

САРА: Сав новац је прљав.

МАКСИМ: Мој отац је био сиромах, за време српско-турског рата. Постао је пријатељ с неким Петрићем. Тешко рањен,Петрић му је, као најбољем другу поверио где се налазило његово благо. Мој отац је отишао до Петрићевог имања и ископао ћуп пун злата. Петрић је међутим, неким чудом преживео. Дошао је кући и…

САРА: То је стара сеоска прича коју си ми испричао безброј пута.Највероватније је само једна обична измишљотина.

МАКСИМ: Блага није било. Петрићев комшија, Радевић, кљаст човек, био је ослобођен војске и, за време рата, једини мушкарац.Петрић није много размишљао. Пргав и пијан какав је најчешће био, провалио је код комшије и убио га у дворишту као пса. А мој отац је отишао у Београд и постао газда.

САРА: И то знамо.

МАКСИМ: То ми је испричао Радевићев син.

САРА: Можда је измислио. То ти није пало на памет?

МАКСИМ: Не, јер то тако личи на мог оца.

САРА: Максиме, да могу, ја бих уместо тебе отишла.

МАКСИМ: Ти? Знаш ли да те зову Чив.. Јеврејка Сара?

САРА: Драги, моји родитељи су Холанђани, протестанти, реформисти а ја сам, као и ти, атеиста, тако да ме твоји не могу увредити. А и да јесам Јеврејка, шта онда? Да ли би ме мање волео?

МАКСИМ: Наравно да не. То што те зову Јеврејком није увреда за тебе али за њих јесте.

(Сара уморно седа за машину)

САРА: Ја морам да завршим ову хаљину сутра и зато…

МАКСИМ: Надам се да ме разумеш.

САРА: Рекох: морам да завршим ову хаљину и ако немаш ништа против напусти ову собу. Сместа.

МАКСИМ: Ти их не знаш тако добро као ја, веруј ми!

САРА: Ја сам те нешто замолила.

МАКСИМ: Знаш добро да бих и ја волео да имамо дете.

САРА: Не колико ја. Више би волео да одгајаш светски мир него децу.

МАКСИМ: Саро, знаш да није тако.

САРА: Знам и да те твој принцип спречава.

МАКСИМ: Да.

САРА: Излази из ове собе!

МАКСИМ: Сара, доћи ћемо до тог новца.

САРА: Кад? Како? Ово је последња шанса пре него што свет оде дођавола!

МАКСИМ: Неће свет нигде отишћи.

САРА: Ти си говорио: кад дође до сукоба на Балкану, цео асвет се умеша.

МАКСИМ: Можда сам грешио.Не брини за новац.

САРА: Да не бринем? Ово је последња прилика, Максиме!

МАКСИМ: Саро…

САРА: Излази напоље!

МАКСИМ: Све ће се средити, веруј ми.

САРА: Сместааааааа!

(Максим излази из собе, одлази на врата лево. Сара удари један, два бода. Стане. Један бод. Устаје и одлази у собу десно.Мрак)

Сцена друга

(Празна сцена. Сценографија из претходне сцене. Само је комода још затрпанија хаљинама. Мир, варљива тишина, а затим детонације, експлозије, пушке, топови, вриска људи, цела сцена се купа у одсјају пламена. Из собе лево истрчава Максим а из собе десно Сара)

САРА: Нападнути смо! Немци долазе! Максиме!

МАКСИМ: Не долазе, Саро. Холандија је неутрална.

САРА: Била је и Белгија. Хајдемо!

(Сара почне да панично пакује сингерицу и хаљине. Максим показује у правцу публике)

МАКСИМ: Стани, зар не видиш? То је са друге стране.

САРА: Да, у Белгији.

МАКСИМ: Брдашца, кућице у пламену, коњица јури пољима, као да је ноћ заменио дан.

САРА: Ватра је запалила небо.

МАКСИМ: И овоме се људи диве? Ово призивају и стављају на насловне стране књига?

САРА: Као “Предаја кључева града Бреде.”О том ужасу си и ти писао.

МАКСИМ: Али га нисам призивао.

САРА: Али ниси као ни твоји кабинетски пацифисти покушао да спречиш.

МАКСИМ: Туцовић је покушао у Србији. Гласао је против ратних кредита и изгубио.

САРА: . Нико неће остати жив! Бежите, сакривајте се!

МАКСИМ: не могу нас чути!

САРА: Све твоје приче о миру, све је узалудно!

МАКСИМ: Можда је све било узлаудно али је вредело.Нешто.

САРА: Као велика дивљачка обредна ватра.Ужас!

МАКСИМ: Да смо само мало ближе видели би те несрећнике.

САРА: Белгијанце?

МАКСИМ: И Белгијанце и Немце. Пати и онај ко убија и онај који је убијен.

САРА: Не могу то да гледам.Полудећу!

(Сара окреће леђа публици)

САРА: Како ти можеш? Зар ти се не гади? Зар ниси против тога?

МАКСИМ: Јесам.

САРА: Па како можеш?

МАКСИМ: Сетио сам се нечег.

САРА: Чега?

МАКСИМ: Србије.

САРА: Шта?

МАКСИМ: И она гори.

(Сара се окрене према њему)

САРА: Максиме, погледај ме, погледај ме, дођавола! Сад си се сетио Србије! Бежао си од ње као да је кужна,

МАКСИМ: Јер нисам знао како да јој помогнем

САРА: Исмевао је!

МАКСИМ: Само зато што сам мислио да може бити боља.

САРА: Псовао си је!

МАКСИМ: Зато што је волим. У Србији је псовка врхунски доказ љубави!

САРА: Онда иди дођавола, Максиме!

МАКСИМ: Тамо и намеравам да идем.

(Максим се нагло окрене и оде у собу лево)

САРА: Максиме, немој! Знам шта хоћеш! Немој!

(Максим залупи вратима. Сара беснио удара песницама по вратима)

САРА: Максиме, пре сам те преклињала да идеш сад те преклињем да останеш! Биће све у реду! Поново ћемо спавати у истој постељи! Максиме!

(Максим отвара врата која благо одгурну Сару. Улази у собу са омањим кофером, обучен наврат-нанос)

САРА: Не ради то, преклињем те!

МАКСИМ: Знаш да морам!

(Максим поправља кравату, намешта шешир)

МАКСИМ: Питала си ме да ли могу то да гледам? Сад видиш да не могу! Морам нешто да урадим!

САРА: Кад су убили надвојводу ниси се нимало узбудио, кад је Србија одбила ултиматум ти си бринуо како да урадиш нови превод за Фан Фелта, кад су Аустријанци напали Србију ти си тражио, цитирам “потпуну концентрацију” за превођење а сад идеш, кад су напали тамо неку Белгију?

МАКСИМ: Нека тамо Белгија је у твом дворишту, Саро.

САРА: И шта ћеш тамо у Србији? Да и ти окрвавиш руке? Да те убију?

МАКСИМ: Да помогнем.

САРА: Зашто?

МАКСИМ: Ако је овако у Белгији како ли је тек у Србији?

САРА: Требало је и овде да се запуца да би то схватио?

МАКСИМ: Да, изгледа да је тако и сва срамота на моју душу. Али, нема више кабинетског пацифизма. Урадићу нешто, нешто за цивиле којима треба помоћ.

САРА: Разделићеш имање сиротињи? Драги, ти јеси племенит али сасвим сигурно ниси Тимон Атињанин!

МАКСИМ: Знам да нисам али се бар трудим да будем бољи.

САРА: А ја сам гора од тебе, праведниче?

МАКСИМ: Не. Ја сам гори. Зато и идем.

(Максим је површно пољуби и крене према излазу.Сара му пресече пут)

САРА: А дете?

МАКСИМ: Толики људи страдају а ти о детету?

САРА: А кад ћу, где и с ким да причам о томе? Наравно да говорим о детету. И, не страдају само ти милиони и хиљаде којима толико жудиш да помогнеш. Страдам и ја!

МАКСИМ:Жао ми је.

САРА: И то је све што имаш да кажеш? Како ћу живети кад одеш? Јеси ли размишљао о томе?

МАКСИМ: Радићеш само за једна уста.

САРА: А кад те убију а хоће, шта ћу онда радити, Максиме?

МАКСИМ: Неће ме убити. На крају крајева, имам холандски пасош.

САРА: Са српским именом.

МАКСИМ: За њих сам само грађанин неутралне земље.

САРА: Наивчино!

(Максим је пољуби, дуже, нежније и благо је одгурне у страну а затим истрчи са сцене.Сара стане, с грчем на лицу посматра ватре, заклати се, као да жели да каже нешто а онда седа за машину и почне да шије. Звук сингерице се укршта са пуцњавом и штекетањем митраљеза. Сара стане. Врисне. Мрак)

Трећа сцена

(Кабинет интендантског ђенерала: врата крајње лево, сто,столица, на зиду слике краља, регента и премијера Пашића, топографска мапа Србије на зиду, столица пред столом, иза стола орман, за столом ВУКАН СТАНИВУКОВИЋ, испијен, мршав, онизак, са кафом и цигаром у муштикли. Одмара, задовољан. Разлабављује крути оковратник. Сеири. Куцање на вратима)

ВУКАН: Упадај Златиборац.

(Улази СРЕЋКО МИЋОВИЋ, висок, светлокос, светлих очију, ране двадесете, у униформи посилног. Салутира)

СРЕЋКО: Господине ђенерале, десетар Срећко Мићовић јавља…

ВУКАН: Затвори врата и седи.

СРЕЋКО: Али вас траже,господине ђенерале.Цивил.

ВУКАН: Цивил може да чека. Рат и посао не могу. Дај, седи Златиборац, припали једну и види где су шољице у орману па сипај и себи једну кафицу. Ти си је правио па би био ред, мајку му, да је ти и пијеш. А јде.

СРЕЋКО: Хвала госин ђенерале.

(Златиборац претура по орману и налази једну шољицу)

СРЕЋКО: Окрњена. Не мари.За добро крме нема лоше помије.

ВУКАН: Та ти је добра, мој Срећко.

(Срећко сипа кафу. Пије)

СРЕЋКО: Господине ђенерале, ви сте ми нешто добро расположни јутрос?

ВУКАН: А како не бих. Средио сам све што је потребно да ми се жена и дете придруже у овим славним данима српске историје.

СРЕЋКО: Жена и дете са војском, господине ђенерале?

ВУКАН: Јашта. А што то тебе брине?

СРЕЋКО: Ма, не брине ме ђенерале него, знате како је.

(Вукан се нагло тргне и угаси цигарету у пепељари)

ВУКАН: Не не знам како је. Реци ми Срећко: како је.

СРЕЋКО: Па, мало ми стидно.

ВУКАН: Ако си стидан ти онда нацртај!

СРЕЋКО: Зар није боље да жена и ђете које још није проходало буду далеко од фронта.?

ВУКАН: Мислиш, је ли?

СРЕЋКО: Немам ја шта да се мислим него ко кажем-не би да се мешам. Моја копања-твоја копања па се нико не гади!

ВУКАН: Мани се копања и реци шта стварно мислиш, Златиборац!

СРЕЋКО: Мислим се нешто: јес да смо Швабе испрашили код Цера али могу да се врате и дођу оће, на Сувобор.

ВУКАН: Нек’ се врате па ћемо их опет испрашити као летос. Него, да ниси ти нешто друго хтео да ме питаш, а?

СРЕЋКО: Ништа ја ђенерале него кажем.

ВУКАН: Господине интендантски ђенерале!

СРЕЋКО: Господине итедацки ђенерале.

ВУКАН: Јој, кад ћеш научити: интендантски!

СРЕЋКО: Нисам вам ја учеван ђене

рале.Имам пар разреда школе у Шљивовици колко да научим да читам и пишем.

ВУКАН: Срећко, Срећко…

(Вукан тапше Срећка по образу. Привуче га за крагну к себи)

ВУКАН: Ко је правио чуда са фуш-робом на Ракијској пијаци? Ко је од једног динара правио три у селу где расту само борови и дугови? И ко би завршио у ужичкој апсани да ја нисам потегао протекцију код Баје?

(Вукан покаже на Пашића)

СРЕЋКО: Јес,. Све је тако као што кажете, господине интендантски ђенерале!

ВУКАН: Е, јел видиш како сад може?

(Вукан га благо одгурне)

ВУКАН: Знам те, Срећко Мићовићу, две године. Три рата нас двојица ратујемо.

СРЕЋКО: И баждаримо.

БУКАН: Подразумева се. Ал о баждарењу ником ни речи. Твоја рука је златна кока а ја не би волео да је задавим. Јасно?

СРЕЋКО: Јасно ко летњи дан, господине инде-дан.-тски ђенерале.

ВУКАН: И још једна ствар: нема стида кад је реч о мојој жени. Све што чујеш одмах ми јављај. Сместио сам је у позадину, у колибу старог Миљана и хоћу да ми јављаш све. Ко је био тамо, од првог до последњег. Ако је мува улетела у три и четреспет изјутра хоћу да седиш и чекаш да изађе, запишеш све лепо у тефтер па мени на рапорт. Разумеш?

СРЕЋКО:Разумем.

ВУКАН: Разумеш? Ђавола ти разумеш, бећарчино! Десет година смо у браку а ови ратови трају као гладне године. Далеко сам од куће. Често, пречесто. Кад је таква војска.

СРЕЋКО: И посо.

ВУКАН: Шта си хтео да кажеш?

СРЕЋКО: Војска. Посо.Таман толико.

ВУКАН: Аха.

(Пауза)

ВУКАН: Детета ми мога не знам зашто ти ово причам!

(Пауза)

ВУКАН: Не знам ни зашто се дететом кунем ако…

(Вукан крене да пије кафу. Направи згађено лице)

ВУКАН: И сад се охладила! Не, кад се с тобом прича време као да стане!

СРЕЋКО: Извините, госин ђенерале.

ВУКАН: Мани извињења, гледај ми жену и ћерку. Јасно? А сад, што си дошао?

СРЕЋКО: Па, кажем цивил је испред. Тражи вас да види.

ВУКАН: Лепо. А какав је?

СРЕЋКО: Ко да је Карађорђевић. Висок, поносан, учеван, изгледа да је дошао из далека. А са мном све најљубазније, ко да сам му род рођени….

ВУКАН: Па пусти га да уђе, шта чекаш, бленто!

СРЕЋКО: Ал офуцан ко папуџијски мачак.

ВУКАН: Ја не делим милостињу!

СРЕЋКО: Нити је он тражи.

ВУКАН: Па шта оће?

СРЕЋКО: Код вас. Једва се на ногама држи, није ништа заватио кашиком три дана а оће вас да види. И дао ми ово. Сребрњак. Мора да му је последњи.

(Вади из џепа сребрњак)

СРЕЋКО: Ово нека латинска слова ал баждарио је Срећко и то.Пише:Конинкријк дер Недерланден.

ВУКАН: Краљевина Холандија! Мој брат Максим! Замлата!

СРЕЋКО:Да га пустим?

ВУКАН: Пусти га и баци џезву на ватру за њега и мене.Ајд, брзо!

(Срећко крене према вратима отвори их. Улази МАКСИМ; уморан, прашњав, у изношеном оделу са кофером у рукама. Вукан покаже Срећку да изађе и овај климне главом и изађе, изневши хитро џезву напоље. Пауза)

ВУКАН: Дуго си путовао, брате.

МАКСИМ: Дуго.

(Вукан му прилази. Загрли га и пољуби у образ. Максим га пољуби и загрли)

ВУКАН: Нешто ми изгледаш маторо, Максиме.

МАКСИМ:Ниси ни ти баш »darling bud of May«.

(Вукан му великодушно покаже на столицу. Максим кратко климне главом и седне, претходно нехајно отресавши нешто прашине са одела)

ВУКАН: Воловска запрега, је ли?

МАКСИМ: Ишао сам пешке, затим возом, паробродом, аутомобилом, велосипедом, па је и воловска запрега морала да дође на ред.

ВУКАН: Пропустио си велике часове историје мој докторе. Велику победу на Церу…

МАКСИМ: И фијаско у Срему. Подавили се у Сави онолики људи. Због чега?

ВУКАН: Шта можеш! Ко би рекао да српски сељак не зна да плива? Али, ти овде ниси због напаћене мајчице Србије, јел тако Максиме? Знам ја шта теби треба док ми крваримо!

МАКСИМ: Пребацујеш ми?

ВУКАН: Јок, само кажем да си био у Београду!

МАКСИМ: Био сам.

ВУКАН: И узео си дућане? Јеси? Ајд сад полако.

(Вукан му прилази с леђа, подиже га са столице, и окреће према вратима)

ВУКАН: Само тренутак.

(Вукан одлази до врата)

ВУКАН(дере се): Срећко, пристави само једну кафу! Само једну!

СРЕЋКО(оф): Разумем, господине индеанцки ђенерале!

(Вукан залупи врата. Окрене се према Максиму)

ВУКАН: Боже, с каквим сакалудама ја радим! Јеси ли се спремио бато?

МАКСИМ: Немам шта да се спремам.

ВУКАН: Како немаш? Иди у Холандију код оне твоје Чивуткиње.

МАКСИМ: Сара је библијско име јер су њени побожни протестанти!

ВУКАН: Е па онда лепо иди тим твојим протестантима. Ово није твоја земља. Ајд, здраво!

(Максим му се отргне)

МАКСИМ: А зашто мислиш да ћу ићи?

ВУКАН: А што нећеш?

МАКСИМ: Ја остајем овде.

ВУКАН: Где? У Београду?

МАКСИМ: Овде, на Сувобору

ВУКАН: Шта ћеш овде несрећниче? Да ти није она твоја набила рогове?

МАКСИМ: Прећи ћу преко овога Вукане јер ове речи више говоре о теби него мени.

ВУКАН: Како то мислиш? Шта си сазнао?!

МАКСИМ: Ништа.

ВУКАН: Ама, Сунце ти јебем калајисано, шта си открио?!

(Вукан га зграби за рамена. Максим га одгурне јако. Вукан падне на под)

МАКСИМ: Ништа нисам открио.

ВУКАН: Шта знаш о мени, будало?! Причај.

МАКСИМ: ЗНам само да имаш жену и кћи од шест месеци.

ВУКАН: То ти је излајао онај Ерцов?

МАКСИМ: Не. Стајало је у Стојковићевом телеграму.

(Вукан устаје, отреса прашину са себе)

ВУКАН: Уф, све је у реду, све је у реду!А ти остајеш овде, кажеш?

МАКСИМ: Да помогнем народу. Колико могу.

(Пауза)

ВУКАН: Брате рођени, овога ми крста! Па зар си превалио толики пут да ми кажеш да ћеш пола очевиог имања поарчити на одбеглу Поцерину и Мачву?

МАКСИМ: Мислиш, потрошити новац људски, први пут у овој породици у последњих педесет година?

ВУКАН: Дати паре народу, па то је…Ја бих пре дао да ми ставе јарам и клепетушу!

(Улази Срећко са џезвом која се пуши)

СРЕЋКО: Стигла кафица, госин ђенерале!

ВУКАН: Марш бре, марш! Јебала те кафа сељачка!

(Срећко се препадне и испадне му кафа. Брзо затвара врата)

ВУКАН: Буразеру, јеси л и због ове спрдачине прешао пола Европе?

Па, добра је шала, мајку му! Баш добра! Папрена!

МАКСИМ: Озбиљан сам. Бато!

ВУКАН: И шта би ти сад, да раздаш имање ко онај Шекспиров?

МАКСИМ: Тимон Атињанин. То ми је и Сара рекла.

(Вукан вади цигарету, нервозно је ставља у муштиклу али, кад изгуби нерве, баци муштиклу и запали цигарету. У току разговора нервозно пљуцка дуван)

ВУКАН: Лепо ти је и рекла. Чивути бар знају са парама.

МАКСИМ: Јевреји! И не знају сви са парама!

ВУКАН: И нису сви Срби јунаци! То ми је јасно, чим те погледам, брате мили! Отишао у бели свет а сад се вратио и изиграва Светог Саву и Флоренс Најтингејл заједно. Санћим пре није пљувао свој народ!

МАКСИМ: Ја га бар нисам гурао у крв.

ВУКАН: Ми у крв-ти у говна! Слушај, Максиме, те паре које си ти добио стекао сам ја, бар пола од тога. А знаш ли зашто? Зато што је отац последњих десет година био болестан и веруј ми, да није овог рата, ја бих оборио тестамент, свега ми! Али, волео те, клео и волео! А ти си трошио! Ја стицао-ти бацао!

МАКСИМ: Ако си стицао као отац онда не желим више о томе да причам.

ВУКАН: Не желиш? Сваки пут кад се спомену паре не желиш да причаш! Е, видиш, ја баш желим да те питам: последњих десет година; ко ти је плаћао студије? Ко те хранио? Ко ти је писао а ти му никад ниси одговорио?

МАКСИМ: Ваше паре не узимам откад сам се оженио.

ВУКАН: А пре тога? Ко је трпео твоје друговање са комунцима и носио жиг због тебе? И ко је пазио на оца, оженио се прерано оматорео? Десет година сам чекао да ми Милица истресе дете!

(Максим га зграби и снажно загрли)

МАКСИМ: Не оправдавам те али те разумем.

ВУКАН: Ти мене разумеш?

МАКСИМ: И то је нешто. За почетак.

ВУКАН: Не, брате, тог почетка неће бити. Пљунуо сам у плајваз, повукао црту и кажем ти: даље од мене и моје куће и моје жене и мог детета и моје војске.

МАКСИМ: Знам да си потресен.

ВУКАН. Сиктер, бре! Кад ја испостављам рачун сви ћуте.

МАКСИМ: Како ти воља.

(Максим крене према вратима)

ВУКАН: И, Максиме, ако некако прегазиш војне законе, макар малим, најмањим прстом, нагазиш ли стоти део педља у преступ-ја ћу те ухапсити! Разумеш?

МАКСИМ: Разумем, господине интедантски ђенерале од дућана са колонијалном робом.

(Максим мирно излази напоље)

ВУКАН: Ерцов!Еееерцов!

(Утрчава у собу Срећко. Вукан му покаже руком на сто)

ВУКАН: Седај, Срећко! Чека те дуго баждарење!

(Мрак)

Четврта сцена

(Иста сцена. Исти генерал. Иста кафа. Улази Максим, још знојавији и исцепанији него пре)

МАКСИМ: Звао си ме?

ВУКАН: Може ли то мало љубазније? Ипак смо ми некаква браћа.

МАКСИМ: Добро Вукане: како жена и дете?

ВУКАН: Добро су и здраво. А што питаш?

МАКСИМ: Што не, Вукане?

ВУКАН: Ништа ти не питаш случајно, драмосеру.

МАКСИМ: Звао си ме да ме врећаш?

ВУКАНЕ: Извини, бато, ја то онако.

МАКСИМ: Волео бих да то искрено мислиш.

ВУКАН: Како иде помоћ рији?

МАКСИМ: Тешко. Не знам коме пре да помогнем.

ВУКАН: Деци и немоћнима.

МАКСИМ: Има их много, болесни, рањави. Не верујем да ћу успети. Продао сам један дућан а то није довољно ни за најпотребније лекове и храну.

ВУКАН: Који дућан, несрећниче?

МАКСИМ: Ону на Зеленом венцу.

ВУКАН: Распикућо, малоумниче!

МАКСИМ: Здраво, Вукане.

(Максим крене према вратима)

ВУКАН: Чекај, Максиме. Опрости ми, до јуче је тај дућан био у мојим рукама.

(Пауза)

МАКСИМ: Опроштено ти је.

ВУКАН: И, шта си још радио?

МАКСИМ: Заиста желиш да чујеш?

ВУКАН: Да, хоћу.

.МАКСИМ: Јуче смо почели да зидамо прихватилиште за децу. Нашли смо неке даске, већ је почела да се помаља велика колиба…

ВУКАН: И ти?

МАКСИМ: Сви зрели мушкарци су у рату.

ВУКАН: Па ти никад ниси подигао ништа теже од супене кашике!

МАКСИМ: Нисам али сад јесам.

ВУКАН: Видим, рад ти прија. Препородио си се.

МАКСИМ: Овде сам тек два дана.

ВУКАН: Већ, Максиме, већ! Време је да идеш! Братски ти то кажем!

МАКСИМ: Нема разлога. Остаћу овде.

(Вукан устаје и показује на карту)

ВУКАН: Овде, ево, погледај овде! Ту и ту су Швабе прешле реку и иду према нама, према Сувобору! Наших појачања ниоткуда а ти би да остајеш!

МАКСИМ: Ја нисам војник.

ВУКАН: Убиће те.

МАКСИМ: Ја сам холандски држављанин.

ВУКАН: Кога брига за твој пасош, несрећниче? Они убијају све што им се нађе на путу!

МАКСИМ: Ти не желиш да будем овде?

ВУКАН: У Србији? Наравно да не желим! Иди сад, док још можеш, иди на југ, према Солуну, само бежи давде.

МАКСИМ: Од кога да бежим? Од чега?

(Вукан му прилази мирно. Вади пиштољ и забије му цев у стомак)

ВУКАН: Од мене, будало!

МАКСИМ: Нећу бежати. Не више.

(Вукан мирно врати пиштољ у футролу)

ВУКАН: Добро, како хоћеш!

(Вукашин откопчава мундир и вади хартије. Баца их на сто)

ВУКАН: Узми, читај!

(Максим чита)

МАКСИМ: Ово је нека испорука брашна из очевог дућана у Савамали, прекјуче.

ВУКАН. Дућана који ти држиш!

МАКСИМ: Али, ја нисам слао никакво брашно!

(Вукан га театрално потапше по леђима)

ВУКАН: Баш тако, брате рођени!

МАКСИМ: Што си ми то показао?

ВУКАН: Из предострожности јер, знаш како је:. Рат је. Свако мало покварени трговци продају брашно крцато пепелом, песком или црвима, рецимо. И такве, знаш, обично зову лихварима и хохштаплерима а кад буде стани-пани-издајницима. Разумеш сад?

МАКСИМ: Ради ми шта ти је воља.

ВУКАН: Војни суд? Стрељање? Мог бату? Не!

МАКСИМ: Онда си смислио нешто још горе.

ВУКАН: Шта ви пацифисти највише мрзите? Војску!

МАКСИМ: Хоћеш да ме пошаљеш у војску?

ВУКАН: Таквог високог, лепог делију? Наравно! Могао би волу реп да ишчупаш, докторе! Дао сам ти прилику,ти ниси хтео и, бато-сад плати!

МАКСИМ: Или стрељање или војска, то је избор?

ВУКАН: Надам се да ћеш добро одлучити јер има ту још нешто.

МАКСИМ: Реци слободно. Нећеш ме изненадити.

ВУКАН: Не бих се заклео, роде!Ако одеш у војску и предаш ми цело имање ја ћу твојој Чивуткињи послати сто хиљада динара у злату! Ако те стрељам- ништа од тога! Цело имање припада мени као најближем сроднику! Овде је облигација! Бирај!

МАКСИМ: Вукане, што си се толико назлио? Никад ти нисам рекао преку реч!

ВУКАН: Принцип, брате, принцип! Веруј ми, платићу у сувом злату само да те видим у униформи!

МАКСИМ: Ко зна колико си тих црвљивих буради с брашном продао до сада?

ВУКАН: Црви? Па то је једино месо које је српска војска јела три године! Требало би да су ми захвални!Знам да Баја јесте! Одлучи брзо, брате, немам ти ја цео дан на располагању!

(Пауза)

МАКСИМ: Дете.

ВУКАН: Чије дете?

МАКСИМ: Води ме у војску. Што се пре заврши-то боље.

ВУКАН: Јок. Идеш сам. Изађи, скрени лево и јави се Дефтеровићу.

МАКСИМ: Послаћеш паре Сари?

ВУКАН: Заричем се, као што сам се.зарекао сам се да ћу те сломити!

МАКСИМ: Ниси ме сломио.

ВУКАН: А ко ме је пре два дана гурнуо на под? Могао си врат да ми поломиш! На месту да ме убијеш! Променио си се, добри мој Максиме и тек ћеш се мењати. Видећеш.

(Максим крене према вратима)

ВУКАН: Чек,чек, чек! Пасош молим! И ствари!

(Максим ставља ствари на сто)

ВУКАН: Е, од данас си поново Србин, брате! Честитамо!

(Вукан се рукује са Максимом и љуби га, три пута. Максим се окрене и изађе)

ВУКАН: Видећеш!

(Максим затвара врата)

ВУКАН: Златиборац!

(Улази Срећко)

ВУКАН: Кад пре, мајчин сине? Прислушкивао си, а?

СРЕЋКО: Нисам,господине ђенерале а и да јесам, какве сад то има везе?

ВУКАН: Има везе, Срећко, јер ти си човек који воли да провери да ли је добро урадио посао.Миирно!

(Срећко се укипи)

ВУКАН: И добро си урадио Срећко, дообро!

СРЕЋКО: Не бих реко,господине ђенерале.

ВУКАН: Шта кажеш?

СРЕЋКО: Не бих реко.

ВУКАН: А шта би ти реко, Ерцову?

СРЕЋКО: Реко бих да овог још није било и да сам знао да ћемо баждарити и вашег брата ја то не бих урадио.

ВУКАН: Не би, а? А ти као ниси приметио да сам га омрзао?

СРЕЋКО: Ја мислио ви то више политички а не братски.

ВУКАН: Јој, и ти имаш принцип, је ли? Да преведем: држиш реч, јел тако?

СРЕЋКО: Ја! Кад нешто зацртам ја запнем ко јуне!

ВУКАН: А ако кажем да ћу овим пиштољем да ти одувам муда у твоју Шљивовицу, шта би онда рек'о?

(Пауза)

СРЕЋКО: Мој пранђед је кириџијао госин ђенерале с неки м Ристом Букићем из Рожанства.

ВУКАН: И какве то сад везе има?

СРЕЋКО: И наиђе неки Ремиз-ага, Турчин,са својим момцима и каже им: Данас сам добре воље и зато ћу само једног од вас да набијем на колац. Мој пранђед, ни пет-ни шест, загрли Ристу, шане му да је Ристо још момак и да нема ђеце а он је већ троје направио и скућио и каже Ремизу: ајд, води мене! И Ремиз га одведе.

ВУКАН: И сад ја треба да добијем колац уместо Максима? Јел то хоћеш да ми кажеш?

СРЕЋКО: Браћа сте.

ВУКАН: Или можда ти изиграваш твог пранђеда? Верујмм, твоја жртва неће спасти Максима!Знаш ли?

СРЕЋКО: Ја знам да свог брата Јована не бих дао низашта. Толико.

ВУКАН: Сад сам ја лажац и кривотворитељ а ти си светац? Још један светац!

(Вукан се, лажно фаимилијарно наслони о Срећка)

ВУКАН: Реци ми, Срећко нешто: јеси ли ти Ерцов?

СРЕЋКО: Јесам.

ВУКАН: И по оцу и по мајци?

СРЕЋКО: Отац из Шљивовице, мајка са Голова.

ВУКАН: Па што си онда тако глуп? А, брале?

(Одмакне се и седа за сто)

ВУКАН: Волиш Максима,а? Е, па онда лепо, марш на фронт с њим па га тамо гледај колико те воља! Да те сваког дана подсећа из ког раја си у који пакао пао! Ајд сад марш!Иди…

СРЕЋКО: Знам: напред, лево па код Дефтеровића.Знам ја ђе је, мој ђенерале.

(Срећко излази и залупи вратима. Вукан устаје, пали цигарету, шетка а онда место где је Сувобор на карти пали жаром цигарете. Бомбе, митраљези, топови, пукарање, оф. Мрак)

Пета сцена

(Чистина. Јека пуцњаве, оф. Аустроугарски војник, на врховима пета, иде уназад. Са стране неколико тела убијених српских војника. С леђа му прилази Максим, у униформи српског војника. Нациља и репетира пушку)

МАКСИМ: Халт!

(Војник испусти пушку)

ВОЈНИК: Нихт шисен!

МАКСИМ: Варум нихт?

ВОЈНИК: Их хабе зибен клајн киндер…их бин кајне дезертер!

МАКСИМ: Онда си мртав!

ВОЈНИК: Е јеба га! Србин!

(Максим му притрчи с леђа. Оклева. Војник се окреће полако али га Максим удари кундаком по глави)

ВОЈНИК: Ајме, човиче јеси полудија? Ћа си ме удрија дрито у тесту кад сан се тија придат?!

МАКСИМ: Говори ти то неком другом. Лези, лези!

(Војник леже и, без захтева, шири руке и ноге)

ВОЈНИК: Нима ножа, нима риволвера, соло фјоринте и картулине!

МАКСИМ: Боље да проверим.

(Максим га претреса)

ВОЈНИК: Вире ми, нисан тија бит у овом рату!

МАКСИМ: То ми звучи познато.

ВОЈНИК: Е! Мислија сан, кад нас је Фрањо Јосиф позва под бандјеру – Далматинци ће се некијен другин туђ, с Талијанима., Инглижима, Русима а не са словинском браћом.

МАКСИМ: што ниси дезертирао?

ВОЈНИК: Е! Швабо воли стриљат дизертера!

МАКСИМ: Могао си да покушаш.

МАКСИМ:Па што ниси дезертирао?

ВОЈНИК: Тија сан ал се није показа оказијон! Ма ја нисан тија на те, шјор Србин, ја сан ти чист ка Дивица Марија! Исукрста ми!

МАКСИМ: Како се зовеш?

ВОЈНИК: Иве, Иве Матулић.

МАКСИМ: Одакле си?

ВОЈНИК (ОДСАД ИВЕ): Са Корчуле.

МАКСИМ: Значи, “Бодул”.Знао сам једног са Корчуле. Студирали смо заједно. Мато Лажибрат. Најдоследнији лажов којег сам икад видео.

ИВЕ: Е, зна сан Мата. Бија је ка змај!

МАКСИМ: Измислио сам га.

ИВЕ: Е,Мате, Мате, кад ли се враћаш из билог свита?

МАКСИМ: Иве, Мате не постоји!

ИВЕ: Не? Убија се винон? Вераменте! Тај је зна попит Бога оца! Море ли се устат, шјор Србин?

МАКСИМ: Не може. У ствари, може. Полако.

(Иве оклевајући устаје. Стоји пред Максимом чија несигурна цев шета од једног до другог Иветовог ока)

ИВЕ:Е, шјор Србин,склони цив! Бастала ми!

МАКСИМ: Дошао си овде сам?

ИВЕ: Је, је, сам сан доша и мислија сан се предат словинској браћи!

МАКСИМ: Е, па, ево ме овде и предао си се. Прићи ми полако.

(Иве прилази, на метар)

МАКСИМ: Испружи једну руку.

ИВЕ: Јел то оно “шије-шете”?

МАКСИМ: Не, то је српска игра пружања руке. Пожури.

(Иве пружа једну руку. Максим се,клецаво држећи пушку, нагне према њему и помирише му шаку а онда се помери уназад)

МАКСИМ: Иве, верујеш ли у Бога?

ИВЕ: Е, а тко не вирује?

МАКСИМ: Ја.

ИВЕ: Поштивам. Зна сан малог од палубе на “Марини” . Бија је анархист ал добро дите.

МАКСИМ: Доста! Ако верујеш у Бога обави то што пре.

ИВЕ: Ћа да обавин?

МАКСИМ: Помоли се пре него што те убијем.

ИВЕ: Нимој мене, ас ти госпе! Шпарај метак! Нимој поверита ка ћа сан ја!

МАКСИМ: Мораћу.

ИВЕ: Пер ке?

МАКСИМ: Руке ти смрде. На барут. Пуцао си.

ИВЕ: Нисан ја никог уби, ћаће ми мога!

МАКСИМ: Два дана лутам овом пустаром, два дана! Нема места ни за цвет! Само лешеви! Којег си од њих убио? Хајде, реци!

(Иве пада на колена)

ИВЕ: Нимој присвитли господине! Ја знан да сан пуца али нисан видија човика! Нисан га убија! Вераменте!

(Максим га зграби и довуче до једног леша)

МАКСИМ: Јеси ли можда пуцао у овог?

ИВЕ: Не!

МАКСИМ: А у овог?

ИВЕ: Не!

МАКСИМ: А оног тамо, ајде, дођи овамо!

ИВЕ: Нисан!

(Иве се скупи и почне да плаче. Максим тупо гледа пред себе Иве се смири)

ИВЕ: Шјор Србин, пуцај!

МАКСИМ: Шта?

ИВЕ: Боје бит мртав но глидат мртве јуде!

МАКСИМ: Ако ти је то воља.

(Максим устаје, нанишани и спусти руку на орез.)

ИВЕ: Бија сан њин и рид ме је убит ка пса, е! Вазда на криву банду! Е! Кад сан бија мали пенса сан-не мореш Иве ти удрит никог, сав си ка цурица а оно-поста фелдвебел! Ћа је живот, шјор Србин!

(Пауза)

МАКСИМ: Максим.

ИВЕ: Е?

МАКСИМ: Зовем се Максим.

(Иве устаје, крене да се рукује)

ИВЕ: Иве.

МАКСИМ:Знам.

(Пауза)

МАКСИМ: Нисам хтео да се ово догоди.

ИВЕ: Нисан ни ја.

МАКСИМ: А шта си хтео?

ИВЕ. Рибат, пит вина, играт бриштуле.

МАКСИМ: Само то?

ИВЕ: А ћа би друго има радит на Корчули?

МАКСИМ: Иди тамо.

(Максим показује на десно)

МАКСИМ: А ја ћу у супротном смеру.

ИВЕ: Шјор Максим, ако мен гвардија види сенца пушке-стриљат ће ме!

МАКСИМ: Зар ниси хтео да се предаш?

ИВЕ: Тија сан ал кому?

(Пауза)

МАКСИМ: Узми је!

(Иве узима пушку и одлази)

ИВЕ: Волија би изгубит ови рат!

МАКСИМ: Обојица смо га изгубили.

ИВЕ: Адио!

МАКСИМ: Адио.

(Одлазе, сваки на своју страну. Мрак)

Сцена шеста

(Колица са дететом. Изнад колица, запуштен, распуштене косе, необријан, Срећко. Поред колица је гомила старих ствари, одеће, обуће, кофера. Сереће ко једе таин и љуља колица. Оф: канонаде)

СРЕЋКО(певуши):” Нуна-нуна-нушке-пало дете с крушке…” Пфуј Станивуковићу, јебем ти црвљиви таин! Извини, дете, псујем ко кочијаш! Е, шта је мени ово требало! Лепо је говорио мој ђедо: жито се сеје ал’ будала сама ниче! “Нуна-нуна-нушке, пало дете с крушке…”

(Долази Максим)

СРЕЋКО: О, госин Максиме! Здраво-живо!

(Максим га снажно удари кундаком у главу)

МАКСИМ: Срећко, малочас само што нисам убио човека.

СРЕЋКО: Нашег?

МАКСИМ: Њиховог.

СРЕЋКО: Па што нисте?

МАКСИМ: Не знам више ни сам али зато знам кога ћу.

(Максим нанишани на Срећка)

СРЕЋКО: Господине, ја ти с тим немам никакве везе!

МАКСИМ: А ко има? Цела чета зна да си ти кривотворио документа за мог брата!

СРЕЋКО: Господине, да сам ја стварно шћео да ти радим о глави јел би ја сад био оће?

МАКСИМ: Није ти неки доказ!

СРЕЋКО: Господине, ја сам само баждарио. Нисам знао ни за кога ни против кога.

МАКСИМ: Није те занимало?

СРЕЋКО: Кад ми је реко да брату рођеном ради о глави ја сам му рекао његово и квит!

МАКСИМ: А да Вукана довучем овде? Шта мислиш шта би он рекао за тебе?

СРЕЋКО: Господине, Вукан је журав, изметнуо се у суварак од злобе. Бесно пашче не може да се угоји!

МАКСИМ: Имаш ли ти јачиш адута на својој страни? Неких јачих од народних пословица, мислим.

СРЕЋКО: Па ја једино још да зађенем перушку у дупе и да полетим!

МАКСИМ: Убићу те!

СРЕЋКО: Немој пред синовицом!

МАКСИМ: Молим?

СРЕЋКО: Тамо, у колевци, то је Вуканова ћера!

(Максим се нагне и погледа је)

МАКСИМ:Лепа је. И мирна.

СРЕЋКО: Така је откад се родила. Кажу да то не ваља. Ја сам се као мали цилитао ко разобадан бик.

МАКСИМ: Хладна је! Дрхти! Морамо по доктора.

СРЕЋКО: Нема таквог овде.

МАКСИМ: Где је Вукан?

СРЕЋКО: Кад су нас прекјуче Швабе напале с леђа прво су приграбили комору. Прича се да су га одвели у заробљеништво.

МАКСИМ: А мајка?

СРЕЋКО: Убио је гелер, сиротицу. Мала је имала срећу да је нашао Срећко.

МАКСИМ: Устај.

(Срећко устаје)

СРЕЋКО: Разуми ме, господине, ја нисам могао да бирам.

МАКСИМ: Разумем. Нисам могао ни ја. Има ли војске у близини?

СРЕЋКО: Наших? Нема, господине. Опкољени смо.

МАКСИМ: Детету је лоше. Мораћемо кроз обруч.

СРЕЋКО: Ја сам нашао неких десетак трећепозиваца, ту уз поток,. Оћемо да се пробијемо па крените с нама.

МАКСИМ: Нека, Срећко не треба.

СРЕЋКО: Па како онда?

МАКСИМ: Снаћи ћемо се.

СРЕЋКО: Ма не могу да вас тако пустим, јебо га свети Јанко!

МАКСИМ: Не брини.

СРЕЋКО: Онда узми бар ово!

(Срећко почне да претура по брду ствари и извуче Максимове ствари и кофер)

МАКСИМ: Откуд?

СРЕЋКО: Ко кажем-затребаће, ако се сретнемо.Ту је ваљда и пасош.

(Максим претура по торби)

МАКСИМ: Ту је.Срећко!

(Срећко се окрене. Максим се рукује с њим)

МАКСИМ: Свако добро.

СРЕЋКО: Колко може, ја не тражим много! Уздравље господине!

(Срећко одлази. Максим погледа колевку, затим пушку. Пушку баци у страну. Скида копоран и леже на њега. Уздахне а онда брзо почне да вади ствари из кофера. Стане. Брзо вади кошуљу, спушта у колевку и ушушкава дете. Нагиње се напред и смешка му се. Мрак)

Сцена седма

(Магла. Пун Месец. Кроз маглу, у грађанском оделу,гурајући колица, иде Максим. Долази до средине позорнице)

МАКСИМ: “Нуна-нуна-нушке

пало дете с крушке….”

(Настави да се креће. Максим се нагне напред, према детету)

МАКСИМ: Још мало и ту смо!

ВУКАН(оф): Максимеее,о Максимеееe!

(Максим се нервозно окреће око себе)

ВУКАН(оф): Максимеее,ниси ваљда свог бату заборавио?

(Максим се осврће око себе. Вукан изађе из магле, са напереним пиштољем)

ВУКАН: Ту сам, иза тебе!

(Максим се стресе)

ВУКАН: Шта је Максиме, ниси ваљда видео дух Хамлетовог оца? А, видиш читам и ја Шекспира!

МАКСИМ: Да, обе драме. И Ромеа и Јулију.

ВУКАН: Лепа шала ал’ није време за спрдачину, Максиме.

МАКСИМ: Није.

ВУКАН: Шта ћеш са малом, Максиме?

МАКСИМ: Тражим доктора. Није јој добро.

ВУКАН: Није јој добро?

МАКСИМ: Дрхти. Хладна је.

ВУКАН: Погледај се, брате. Опљачкао сам те, бацио у блато а ти-хладан ко Енглез! Брине се да тамо неко жгебе не назебе!А јкако си ти? Јел теби добро?

МАКСИМ: Јесте.

ВУКАН: Е није, бато, није.

(Вукан пуца. Максим се ухвати за руку)

ВУКАН: Јеси ли сад бесан, метиљавко? Јел желиш да ме убијеш?

МАКСИМ: Не.

ВУКАН: Не? О, Србијо мајчице, плачи кад имаш овакве синове!

МАКСИМ: На ког сина мислиш?

ВУКАН: На ког сина? Брукаш ми име! Чим си могао ти скинуо униформу и прикачио кравату! Сукњо!

(Вукан потапше Максима по рањеном рамену)

ВУКАН: Али, промениће се то, јел тако бато? Омрзнућеш ти мене!

МАКСИМ: Извини али, ми се журимо. Тражимо доктора.

ВУКАН: У овој вукојебини?! Ти си луђи него што сам мислио!

МАКСИМ: Хајде, пусти ме!

ВУКАН: Пустићу те кад ми кажеш да ме мрзиш и да би ме убио.

МАКСИМ: А кћи?

ВУКАН: И кћи. Ионако то жгебе вероватно није моје. Ма, сигуран сам.

МАКСИМ: Сигуран си?

ВУКАН: Сасвим. Мала је копиле али чије, то не знам. А волео бих..

МАКСИМ: Откуд ти то?

ВУКАН: Од курве која је родила, дан пре него што ће погинути.

МАКСИМ: Жао ми је!

ВУКАН: Нема зашта!

МАКСИМ: Има.

ВУКАН: Дакле, бато, јел ме мрзиш?

МАКСИМ: Не.

(Вукан упери пиштољ у колица)

МАКСИМ:Хтео сам да те убијем.

ВУКАН: Да?

МАКСИМ: Пре три дана, да си ми се нашао на путу-растргао бих те. Мој живот си за трен претворио у пакао. Мислио сам да никад нећу видети Сару да ћу умрети знајући да ме проклиње. Чак су се мој ум и речник сузили. Користио сам пар десетина речи, најнеопходнијих за опстанак. Преживљавао сам. Био си у праву, Вукане. Променио сам се. Много више него што си ти то хтео.

ВУКАН: И убијао?

МАКСИМ: Не али, двапут сам био веома близу.

ВУКАН: Трећа-срећа.

МАКСИМ: И онда сам схватио: ништа од овога нема смисла а нарочито мржња према теби. Ти си несрећник који злом купује пажњу других људи јер угледа нема и то је сва твоја несрећа.

ВУКАН: Не мрзиш ме?

МАКСИМ: Не. Твоја мржња ме навела да размислим о сопственом животу, да упознам онај део себе који сам све време избегавао.

ВУКАН: Ја сам теби још и помогоао?

МАКСИМ: Да.

ВУКАН: Помогао, лудаче? Идеш около с тим копилетом у колицима и чекаш да те убију и кажеш да сам ти помогао?!

МАКСИМ: Наши преци, стари Словени, славили су кад се роди дете, ма чије оно било.

ВУКАН: Па било оно и копиле?

МАКСИМ: Нису имали ту реч у речнику, Вукане.

(Пауза)

ВУКАН: И, куда ћеш сад?

МАКСИМ: Право напред!

ВУКАН: Тамо? Међу Швабе?

МАКСИМ: Наравно.

(Максим одлази гурајући колица)

ВУКАН: Враћај се назад! Сместа!

МАКСИМ: Пуцај! Ионако ће ме убити!

ВУКАН: Е на тебе нећу трошити муницију!

МАКСИМ: Већ си потрошио један метак, Кир-Јањо!

ВУКАН: Издајниче, враћај се!

(Канонаде, оф, се појачавају)

МАКСИМ(ПЕВУШИ): “ Нуна-нуна-нушке….”

(Мрак)

Сцена осма

(Чистина. Максим клацка са колицима. На чистину истрчава аустроугарски војник)

ВОЈНИК: Халт!

(Максим настави напред)

ВОЈНИК: Халт!

(Максим се не обазире. Војник пуца. Максим наставља напред. Прилази војнику на метар)

ВОЈНИК: Шјор Максиме, јесте добро?

(Максим се заклати)

МАКСИМ: Добро, Иве Матулићу.

ВОЈНИК(САД ИВЕ): Ја сан вас то погодија? Скужајте, шјор Максиме!

МАКСИМ: Не, то је стара рана. Рука.

(Иве се нагне према колицима)

ИВЕ: Липа мала!

МАКСИМ: Адио Иве!

ИВЕ: Адио, шјор Максиме!

(Максим, вукући колица, одлази)

ИВЕ(за њим): Мирно море, капетане!

(Мрак)

/КРАЈ/